

Balanç Sociolaboral de l'any 2014 (II)

2011-2014: QUATRE ANYS D'APROFUNDIMENT EN LA PRECARIETAT LABORAL

Aquest número 47 de **TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO** és el segon resum que realitzem del que ha passat en l'àmbit sociolaboral durant 2014. En aquesta ocasió ens centram en els trets més rellevants del mercat laboral illenc, a partir de les dades de l'Enquesta de Població Activa (EPA). Val a dir que l'EPA és la principal estadística espanyola sobre el mercat de treball i l'única que forma part de l'estadística de la UE, Eurostat, i de les estadístiques internacionals. L'EPA, a diferència dels registres administratius, com ara, el d'atur registrat o el d'oscil·lacions a la Seguretat Social, pensats i dissenyats per a funcions no estadístiques, compleix tots els estàndards internacionals de bones pràctiques estadístiques.

En aquesta presentació hem de deixar constància de dues qüestions: La primera és que no incloem dades per gènere per respectar, en mesura que ens ha estat possible, el caràcter de flaix d'aquesta publicació. No obstant això, avançam que entorn del dia 8 de març publicarem un **TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO** monogràfic dedicat a la situació de les dones en el mercat laboral illenc.

La segona qüestió és d'enfocament. A més d'analitzar el que ha passat en 2014, analitzem el període 2011-2014, és a dir, els anys dels quals es disposa de dades per començar a fer balanç de l'actual legislatura autonòmica. D'aquesta manera, alguns dels pròxims números de **TEMES SOCIOECONÒMICS**, seran una mena de complement a una de les activitats principals de la Fundació Gadeso en els pròxims mesos: La de polsar l'opinió ciutadana sobre temes que, ben segur, tindran rellevància durant la precampanya i la campanya electoral. Aquesta tasca consisteix en la publicació d'una sèrie de Quaderns Gadeso i de diversos debats públics, tots ells sota el títol de "CAMINANT CAP A LES ELECCIONS"

Recordem que es poden consultar els anteriors **TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO** a www.gadeso.org.

1. Introducció

El quadrienni que analitzem s'inicià en plena embranzida de creixement de l'atur. L'any 2011 en el mercat laboral de les Illes Balears es combinaven dos processos: Per una banda, continuava la destrucció d'ocupació, especialment de la temporal, i, per una altra, es començaven a cronograficar les situacions d'atur de llarga durada. El canvi va ser molt ràpid, d'una mitjana de població desocupada l'any 2007 de 39.300 persones (mb una taxa del 7,16%, gairebé una situació de plena ocupació masculina), es va passar l'any 2010 a una mitjana de població aturada de 120.500 persones, amb una taxa que s'enfilava fins al 20,12%. Aquest doble fenomen hauria d'haver estat la preocupació principal entorn de la qual construir els consensos socials per fer front al perill evident de descohesió que una taxa d'atur tan alta provoca. Però el nou Govern autonòmic va emprendre un camí de no diàleg social, de destrucció d'ocupació en el sector públic, i de retallada de les Polítiques Actives d'Ocupació (PAO) que s'havien implementat durant 2009 i els primers mesos de 2010. Recordi's que per tenir un Pla d'Ocupació de les Illes Balears s'ha d'esperar fins a ben entrat el 2014. En aquests anys, l'absència de polítiques públiques d'ocupació per a "rescatar les persones desocupades" provoca una revifada de la migració de bona part de la població estrangera aturada i de la població activa (la que està en condicions i té voluntat o necessitat de treballar) jove.

Tanmateix, l'any 2011 es mantenia la dinàmica de destrucció d'ocupació. Ara tocava l'ajust dels contractes fixos i a jornada anual completa. Amb la Reforma Laboral de 2012 s'impulsa la reducció de les plantilles estables a jornada completa. Els instruments són coneguts: Abaratiment de l'acomiadament; facilitats per als ERO; promoció de la conversió de relacions laborals de tot l'any en relacions laborals fixes discontinues; impuls de la temporalitat mitjançant contractes, teòricament fixos, però amb un període de prova d'un any durant el qual no s'hi ha d'al·legar cap causa per l'acomiadament, que, alhora, té un cost zero; i desregulació total de qualsevol garantia del contracte a temps parcial.

A partir dels anys 2011-2012, les estimacions estadístiques d'atur (en termes absoluts i en taxes) són descendents, però cal demanar-se a quin preu. Al preu d'una taxa d'activitat a la baixa, és a dir, descendeix el percentatge de població que, amb edat de treballar, ho vol fer. I, fonamentalment, al preu d'augmentar la pobresa laboral. Les dades disponibles ens indiquen símptomes prou sòlids que, a les Illes Balears, la precarietat laboral "clàssica", és a dir, l'entesa com a relació laboral temporal, inestable o de temporada, però amb una gran capacitat de rotació i estades curtes en atur, s'ha transformat en un model laboral que associa precarietat amb pobresa laboral. És una molt mala inversió perquè, a més dels efectes actuals de descohesió social i agreujament de la desigualtat, fa albirar seriosos problemes estructurals en el futur. A tall d'exemple, s'està consolidant la idea que la mala qualitat de l'ocupació arreu d'Espanya impedirà que la Seguretat Social equilibri els seus comptes. Val a dir que, mentre el govern espanyol i balear bravegen de millora del mercat laboral, molt sovint, han d'acudir al Fons de Reserva per poder fer efectiva la nòmina de les pensions.

Contràriament als discursos sobre una discutible creació d'ocupació i reducció de l'atur, el que es pot constatar és un evident creixement de noves precarietats que empobreixen a una part de la població ocupada. L'augment de la pobresa laboral

explica que la taxa de risc de pobresa i/o exclusió social AROPE (acrònim de At-Risk-Of Poverty and Exclusion) que, no debades, incorpora els components relacionats amb la qualitat de l'ocupació, sigui a les Illes Balears sempre més elevada que la calculada únicament basant-se en les persones que no arriben al llindar de la pobresa. (Vegeu el número 43 de TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO disponible clicant [aquí](#)).

2. Les xifres més rellevants

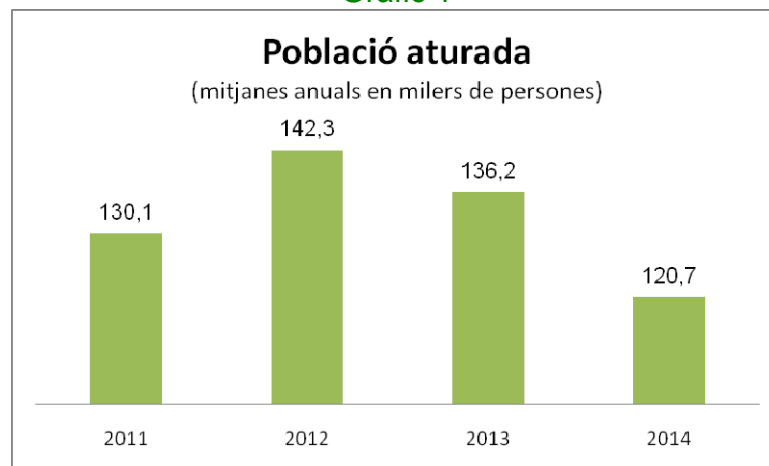
Dada	Valor any 2014	Variació quadrienni
Població aturada	120.700	-7,2%
Taxa d'atur	20,22%	-1,88%
Població assalariada	387.400	+2,5%
Taxa d'ocupació	51,91%	+0,75%
Taxa d'activitat	64,89%	+0,58%
Persones en atur llarga durada	56.500	23,1%
Taxa d'atur de llarga durada	9,68%	+1,73%
% de llars amb tots els actius en atur	9,35%	+0,67%
Percentatge de temporalitat	25,9%	-1,0%
Assalariats amb antiguitat inferior d'un any	124.300	+5,4%
Població assalariada a temps parcial	58.500	+16,5%
Treballadors autònoms *	61.900	+12,5%

*Treballadors independents i empresari sense treballadors

3. L'evolució de la població aturada

En el gràfic 1 es pot observar l'evolució de la població aturada en els quatre anys de referència. L'any 2012 s'arriba al cim quant a volum de població aturada i en els dos anys següents s'inicia una modesta tendència a la baixa. La variació de 2011 sobre 2014 és del 7,2%.

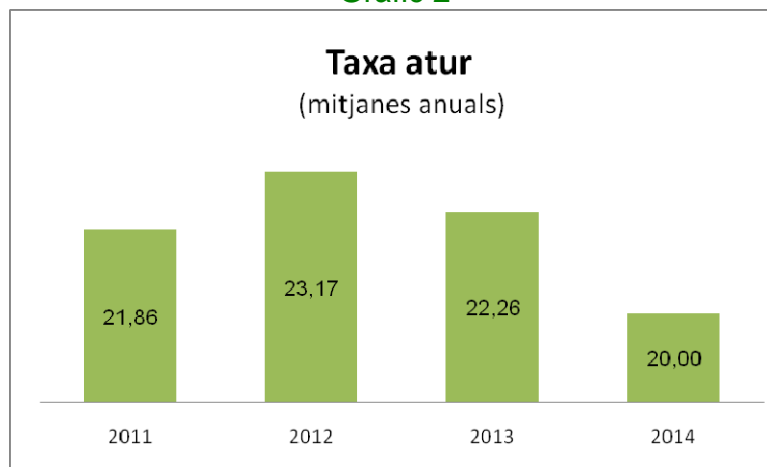
Gràfic 1

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

Pel que fa a les taxes d'atur, el més significatiu és que en cap dels quatre anys ha baixat del 20%. El saldo és d'un descens que no arriba als dos punts (-1,86%).

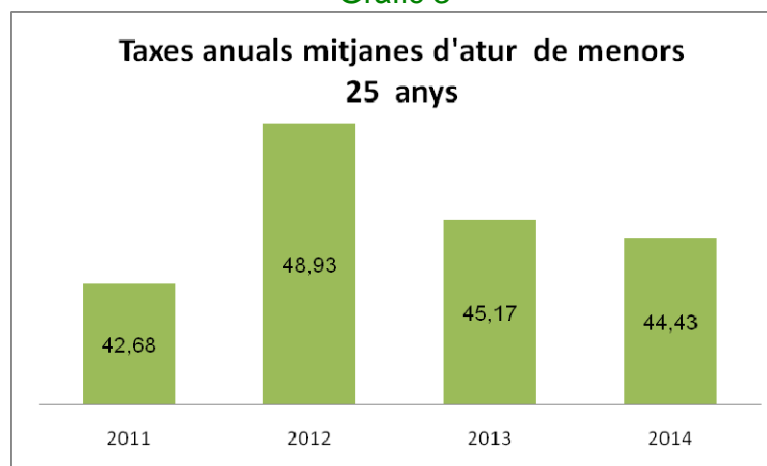
Gràfic 2

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

El gràfic 3 en mostra un dels trets més significatius del mercat laboral del quadrienni 2011-2014: L'augment de la taxa d'atur juvenil. Sens dubte l'absència de Polítiques Actives d'Ocupació dirigides a aquest col·lectiu ha influït decisivament. Noti's l'estirabot de l'any 2012 (el primer any de les retallades en general i, particularment, en PAO). Des de llavors la taxa d'atur de les persones menors de 25 anys ha estat superior a la que hi havia durant el primer any de l'actual legislatura. El saldo és d'un +1,75%.

Gràfic 3

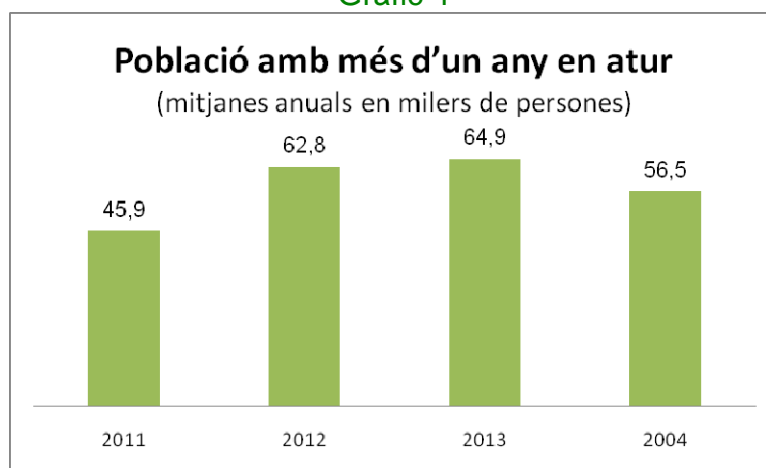

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

4. L'atur de llarga durada es cronifica

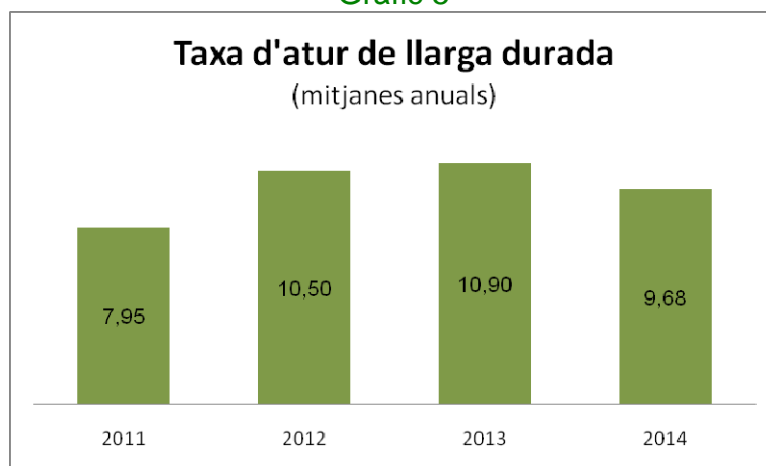
Duran els quatre anys que analitzam, potser el tret més preocupant, per l'efecte descohesionador que provoca, és la cronificació de l'atur de llarga i molt llarga durada. Aquí l'absència de PAO és també clau. En el gràfic 4 és reflecteix un saldo de 10.600 persones més en atur de llarga durada després d'aquests quatre anys i, encara més significatiu és el gràfic 5, referit a la taxa d'atur de llarga durada, que en 2012, 2013 i 2014 ha estat superior a la de 2011. L'any 2014 es tanca amb una taxa mitjana d'atur de llarga durada d'un 1.73%, superior a la d'inici de legislatura.

Gràfic 4

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

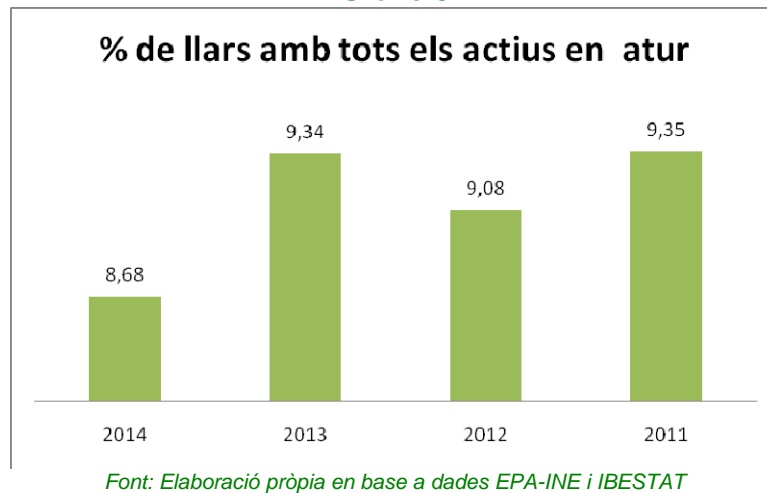
Gràfic 5

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

La cronificació de l'atur de llarga durada és la causa principal que el percentatge de llars amb tots els seus membres actius (en condicions i voluntat de treballar) en atur sigui en els anys 2011-2014 de l'entorn del 9%.

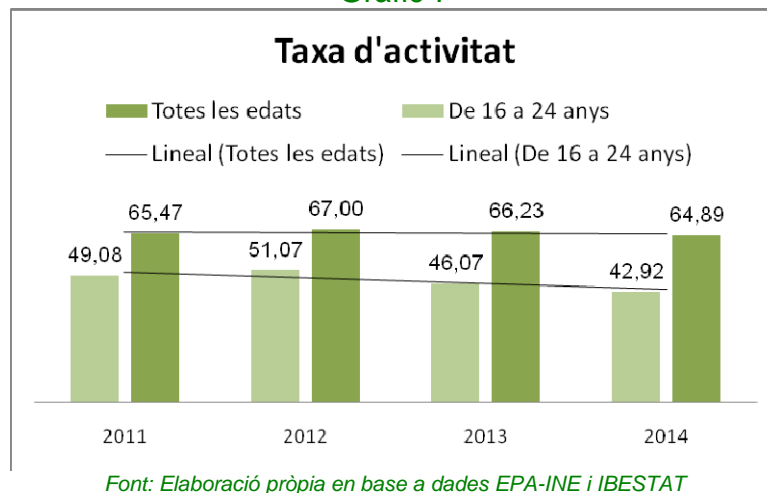
Gràfic 6

5. Activitat a la baixa i modest augment de l'ocupació

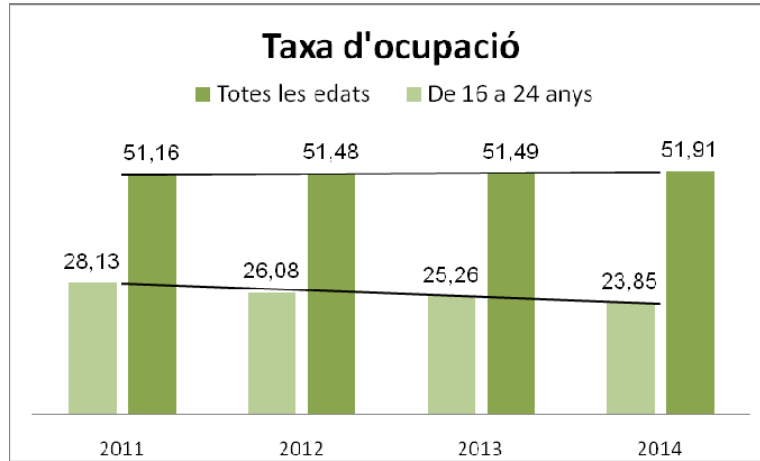
En el gràfic 7 podem observar una de les claus del perquè no és pot fer una associació mecànica entre baixada d'atur i creació d'ocupació. Això sol ser cert quan es produeix en un context de creixement de la taxa d'activitat. Val a dir que la població activa és la població de 16 anys o més que treballa o està disponible per treballar, que està formada per la població ocupada i la desocupada, i que la taxa d'activitat es calcula dividint la població activa per la població total de 16 anys i més. Una tendència a la baixa d'aquesta taxa d'activitat ens indica un descens de la població ocupada i la desocupada, i un ascens de la població inactiva. Tot el contrari a un augment d'ocupació.

Gràfic 7

Per una altra banda el gràfic següent ens mostra un inapreciable augment de la taxa d'ocupació general (0,75% en quatre anys) i una apreciable baixada de la taxa d'ocupació de la població jove (-4,28%).

Gràfic 8

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

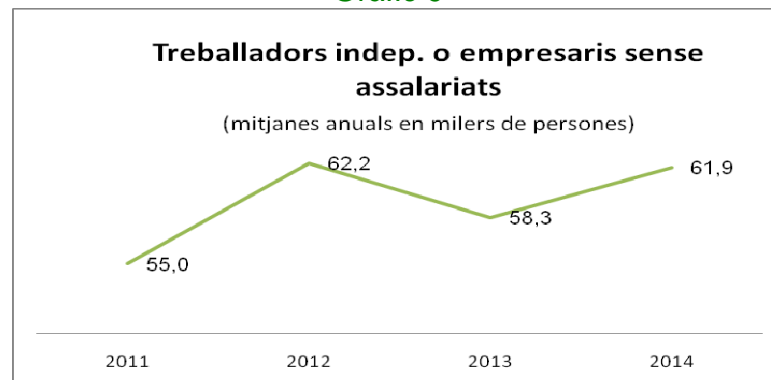
Per tant es pot intuir que la baixada de la població desocupada té en realitat més a veure amb l'augment de 12.600 persones inactives, de les quals només hi ha 4.800 noves persones inactives perquè han passat a la situació de pensionista o jubilat. La resta són persones inactives dedicades a tasques domèstiques, estudiants o joves que ni treballen ni estudien (Ni-Ni). Tot plegat forma un grup de persones desanimades de poder passar a la situació d'ocupació. És un grup heterogeni en el qual es poden apreciar aspectes força negatius, com l'augment del nombre de dones inactives dedicades a les tasques de la llar (+8,2% 2014/2011).

6. Les noves precarietats

Tal com hem indicat a la presentació, els costos per a una aparent millora del mercat de treball són molt elevats en termes d'agudització de la precarietat i l'aparició de la pobresa laboral. Aquest procés es nota en el canvi de composició de la població ocupada. Que es concreta en:

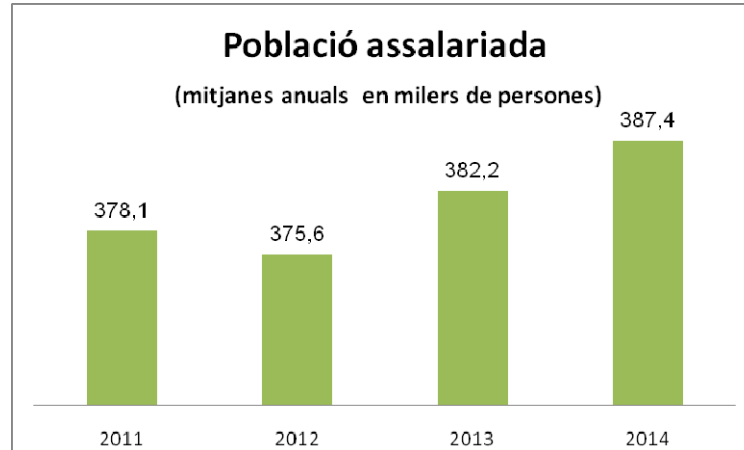
Per una banda l'augment dels "treballadors independents o empresaris sense assalariats", altrament anomenats "falsos autònoms". Si observem el gràfic 9, ens adonarem que en el període 2011-2014 aquest grup d' ocupats ha tingut un estirabot del 12,6%, mentre que el col·lectiu de persones assalariades només ha crescut un 2,5% (vegeu gràfic 10)

Gràfic 9

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

Gràfic 10

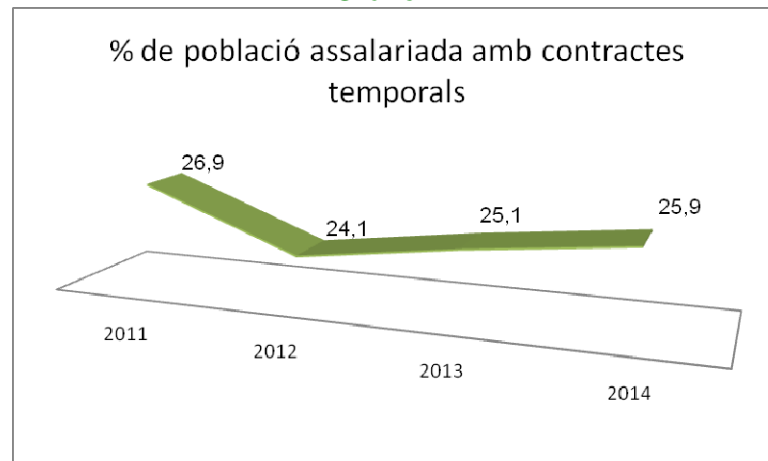

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

Sembla constatar-se que l'estratègia competitiva d'algunes empreses implica incrementar les àrees descentralitzades de l'activitat empresarial. El que abans eren ofertes d'incorporació a les plantilles, ara són ofertes d'activitats per a autònoms. Aquesta nova forma de precarització del mercat laboral, que associa la precarietat econòmica i la incertesa de la duració de la relació "laboral atípica" amb una protecció social (prestació d'atur, d'invalidesa transitòria o de jubilació) absolutament precària, esdevé en un altre factor de descohesió social.

Un segon factor de precarietat i pobresa laboral és la temporalitat. Noti's en el gràfic següent que, malgrat els incentius a la contractació indefinida, i que algunes relacions fixes amaguen una real temporalitat (contracte indefinit amb un període de prova de dotze mesos i Fixos Discontinus), el percentatge de població assalariada amb contractes temporals no ha sofert grans variacions a la baixa. Ans al contrari, en els darrers tres anys s'observa una tendència a l'alça.

Gràfic 11

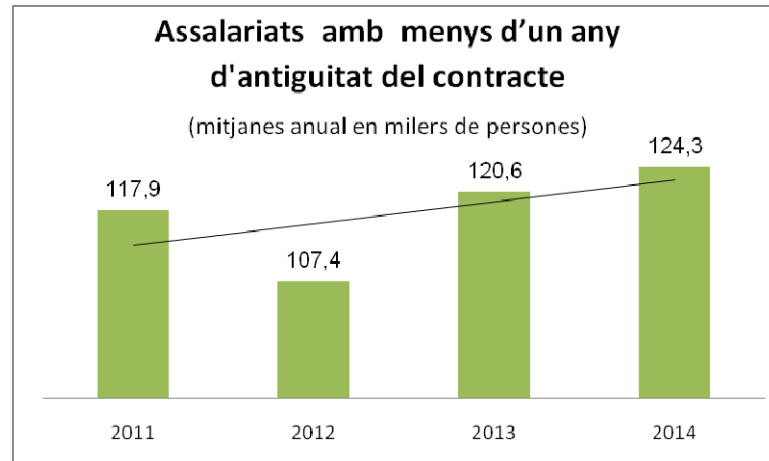

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

I, tanmateix el significatiu d'aquests anys és l'augment de la temporalitat extrema. Mes rere mes, el SOIB informa que el nombre més gran de contractes registrats són els que tenen una durada de menys de tres mesos. El gràfic 12 és extraordinàriament il·lustratiu del que estem parlant: El nombre de persones assalariades amb contracte de menys d'un any d'antiguitat a l'empresa no deixa de créixer.

Gràfic 12

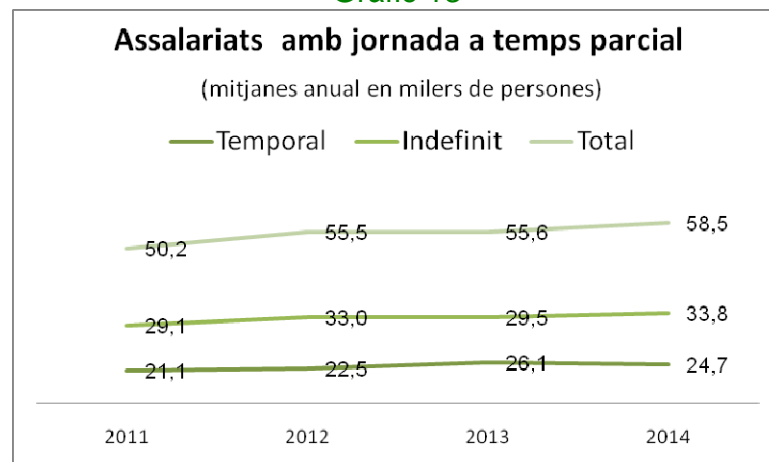

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

Amb tot, el factor "estrella" de la nova precarietat laborals és el treball a temps parcial. A partir de la desregularització efectuada en la Reforma Laboral de 2012, l'evolució del treball a temps parcial és cabdal per conèixer la situació laboral en termes de qualitat del treball i de la retribució que perceben les persones ocupades i, per tant, si hi ha més o manco persones treballadores amb dificultats econòmiques. Cal recordar que, en alguns indrets, a aquestes relacions laborals parcials se'ls anomena d'atur parcial.

En el gràfic 13 es pot observar com han augmentat les persones assalariades parcialment. Un total del 16,5% (un 17,1% els temporals i un 16,2 els indefinits)

Gràfic 13

Font: Elaboració pròpia en base a dades EPA-INE i IBESTAT

S'ha de parar atenció en l'important creixement del nombre de persones amb contractes fixos a temps parcial, és a dir, en massa ocasions s'identifica equivocadament treball a temps parcial amb relacions laborals temporals. Però aquest és un dels canvis substancials del mercat laboral de Balears, cada pic són més les persones per les que treballar unes hores no és un episodi temporal.

Val a dir que, per avaluar la precarietat que incorpora el treball a temps parcial, cal tenir en compte, per una banda, que tots els informes realitzats indiquen que molt majoritàriament el treball a temps parcial és no desitjat, és a dir, les persones treballen a jornada reduïda perquè no troben treball a jornada completa. Per un altre costat, s'ha de tenir present que l'EPA classifica com ocupats a temps parcial a aquelles persones, de 16 o més anys, amb una jornada laboral inferior a les 30 hores setmanals. Hom pot concloure que moltes persones figuren com a ocupades tot i que la seva situació és de subocupació i en alguns casos de "*quasi atur*", és a dir els nostres particulars "Minis Jobs".

7. Conclusions i propostes de la Fundació Gadeso

⇒ És evident que cal analitzar el funcionament del mercat laboral des de la vessant quantitativa, però això no basta. Cal introduir l'anàlisi qualitatiu. De fet ho fa gairebé tota la literatura científica, els organismes internacionals com ara l'OIT o la OCDE i, fins i tot, els líders mundials. A tall d'exemple, en la declaració final de la cimera del G20 de setembre de 2013 a Sant Petersburg, s'afirmà que: "(La) necessitat més urgent és augmentar el ritme de la recuperació mundial, generar un major creixement i millors llocs de treball."

⇒ Millorar la qualitat del treball (probablement amb una justa combinació de flexibilitat combinada amb seguretat), significa retornar al mercat laboral la seva capacitat d'inclusió social. Que treballar sigui sinònim de no tenir risc d'exclusió social és un repte tant urgent com oblidat en aquests darrers anys.